

Надточій Алла Олександрівна,

к. держ. упр.,

доцент кафедри управління персоналом та економіки праці,

Харківський регіональний інститут державного управління

Національної академії державного управління при Президентові України,

м. Харків

ORCID 0000-0001-7685-0544;

Смаглюк Анна Андріївна,

к. е. н.,

доцент кафедри управління персоналом та економіки праці,

Харківський регіональний інститут державного управління

Національної академії державного управління при Президентові України,

м. Харків

ORCID 0000-0002-8874-3719

УДК 364.1-330.59

doi: 10.34213/tp.20.02.14

НЕРІВНІСТЬ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ: ПІДХОДИ ДО ЯВИЩА, ОЦІНКА МАСШТАБІВ, НАСЛІДКИ, ПРОПОЗИЦІЇ

Розглянуто погляди на нерівність з точки зору теорії лібералізму та егалітаризму. Визначено причини і наслідки нерівності. Наведено, що надмірна нерівність має багато негативних соціальних і економічних наслідків. Розглянуто витoki нерівності в Україні. Україна – це країна з пострадянського простору, якому була притаманна видима рівність, а в реальності існувала нерівність, пов'язана з приналежністю до певної еліти, насамперед політичної, ідеологічної. Відтак Україна успадкувала традицію прихованої нерівності. І сьогодні, за офіційними даними, в Україні показники нерівності знаходяться на мінімальному рівні. Досліджено, що вітчизняні науковці пояснюють цей феномен недостатньою якістю вибіркового дослідження та неврахуванням тіньових доходів. Аналіз останніх тенденцій в Україні засвідчив, що зростання явної нерівності відбувається в першу чергу за рахунок збільшення доходів на найвищих посадах у державному секторі. Запропоновано для зменшення нерівності доходів в Україні відновити прогресивне оподаткування доходів та збільшити соціальні стандарти, зокрема прожитковий мінімум та мінімальну заробітну плату.

Ключові слова: диференціація доходів, нерівність, соціальна мобільність, перерозподіл доходів, індекс Пальми, прогресивне оподаткування.

Постановка проблеми. Прагнення до рівності є рушійною силою розвитку людства [14, с. 208]. Рівність розглядається як природне людське почуття, коли людина прагне бути не гірше за інших, у т. ч. і в економічній сфері. Отже, нерівність як протилежне за сутністю явище рівності стає на заваді розвитку суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різними аспектами проблеми нерівномірності розподілу доходів займалися такі вітчизняні науковці, як Е. Лібанова, Н. Коваль, М. Наумова, Г. Юрчик, Н. Самолюк та ін. На окрему увагу заслуговують масштабні наукові дослідження нерівності, здійснені колективом науковців на чолі з Е. Лібановою [6–8; 10]. Дослідження Г. Юрчик та Н. Самолюк є спробою оцінити внесок тіньового компонента в диференціацію доходів населення України [15]. Працю Н. Коваль присвячено дослідженню показників виміру нерівності в українському суспільстві та порівняння їх з аналогічними показниками зарубіжних країн [5].

Метою статті є розглянути феномен нерівності, оцінити масштаби і тенденції цього явища в Україні та надати пропозиції щодо її зменшення.

© Надточій А. О., Смаглюк А. А., 2020

Виклад основного матеріалу. Відомий економіст зазначає, що протидіяти (долати) високу ступінь нерівність слід через те, що вона призводить до негативних економічних і соціальних наслідків. Крім сукупності негативних наслідків, знайдеться багато прикладів того, що країни, де рівноправність є більш розвинутою, зростають набагато швидше, ніж аналогічні, проте нерівноправні суспільства [14, с. 212]. Отже, рівність позитивно впливає на економічне зростання, а нерівність – негативно. Науковець відзначає, що протягом трьох десятиліть, незважаючи на те, що доходи тих, хто знаходиться на верхівці добробуту, у більшості країн збільшувалися, інвестиції й економічне зростання в більшості з них, уповільнилися [141, с. 212].

Загалом у світі простежується збільшення нерівності як усередині суспільств (окрім деяких європейських країн, таких як Норвегія, Фінляндія, Швеція, Данія, які свідомо обрали політику перерозподілу благ), так і між розвиненими країнами і країнами, що розвиваються.

Країни, де прийнято концепцію “вільного ринку”, ліберальні суспільства підтримують нерівність. Оскільки “рівність у ліберальному суспільстві – це рівність можливостей, а не результатів” [10, с. 21]. Роль держави в таких суспільствах зводиться до захисту прав громадян, передусім права приватної власності. Нерівність знаходить підтримку в таких суспільствах і з економічної точки зору: якщо у багатих людей буде більше грошей, вони почнуть більше інвестувати і заробляти для інших; вони будуть наймати більше працівників для свого бізнесу, а їхні підприємства почнуть купувати більше у постачальників [14, с. 209].

Вищенаведена логічна послідовність є описанням ідеї (теорії) економіки просочування багатства (trickle-down economy), яка обґрунтовує положення, чому гроші мають йти до багатіїв. Проте в реальності ця ідея не підтвердилася [14, с. 294].

Також з економічної теорії (зокрема, з позиції неокласичної школи) відомим є критерій Парето-ефективності, який базується на уявленні суспільного добробуту як добробуту окремих споживачів [10, с. 21]. За цим критерієм, зміну можна вважати соціальним покращанням, тільки в тому випадку, коли вона приносить користь одним людям і не зашкоджує при цьому іншим [14, с. 294]. Дотримуючися цієї логіки (аргументу), у виграші залишаються ті, хто мають зиски від збереження статус-кво, що дозволяє їм не допустити жодних змін сформованого порядку речей. Критерій Парето-ефективності є аргументом прихильників вільного ринку.

Таким чином, з позиції теорії лібералізму, кожна людина готова і здатна сама найбільш ефективно реалізувати свої таланти [10, с. 21], а те, що дехто з людей є бідними або безробітними, є наслідком того, що вони самі докладають замало зусиль для подолання цього.

На протилежному боці знаходиться теорія егалітаризму, яка виходить з того, що всі члени суспільства повинні мати не лише рівні можливості, а й рівні результати [10, с. 21]. Відповідно до егалітарного принципу, справедливим є лише рівний розподіл корисностей між членами суспільства. Тож держава має втручатися у процеси розподілу і перерозподілу суспільних благ, адже надлишкове багатство небажано і з суспільної точки зору [10, с. 21–22]. Різновидом егалітаризму є теорія Дж. Роулза, відповідно до якої все суспільство виграватиме, якщо максимізуватиме корисність найбільш нужденних членів суспільства; прийматиме рішення, виходячи з інтересів найменш забезпечених верств населення [10, с. 22].

Підсумовуючи, зазначимо, що погляд на нерівність як на проблему чи природне явище залежить від того, прихильником якої економічної теорії є людина, або від її світогляду, адже світогляд є певною мірою відображенням традицій, поглядів оточуючих, історії країни. Приміром, якщо людина народилась і виросла в країні в високому ступенем нерівності, можливо, вона буде сприймати нерівність як даність (наприклад, США), а якщо вона виросла в Скандинавській країні з її традиціями соціального захисту і держави загального добробуту, для нею буде дикістю свідомо допускати надмірну нерівність доходів громадян (наприклад, Норвегія).

Розгляньмо наслідки нерівності, які можуть бути як негативні, так і позитивні (табл. 1).

Таблиця 1

Причини і наслідки нерівності в Україні

<i>Причини</i>	<i>Наслідки</i>
Різниця в доступу до економічних ресурсів	Тотальна недовіра до всіх владних структур ("всіх до всіх")
Масштабна приватизація спричинила концентрацію ресурсів і національного багатства в руках відносно нечисленної групи людей	Соціальний нігілізм
Відсутність належної системи "соціальних ліфтів"	Кастовість (відсутність соціальних ліфтів)
Бідність	Тотальна корупція (провокує втручання в політику і державне управління осіб з високими доходами)
Відсутність можливості здобуття якісної освіти	Перешкоджання демократичним перетворенням
Низькі стандарти оплати праці	Провокування економічної нестабільності
Низькі соціальні стандарти (передусім прожитковий мінімум)	Хворобливість і невисокий рівень освіти
	Зниження економічної активності відповідних груп суспільства
Зубожіння і низькооплачувана зайнятість переважної більшості населення	Посилення соціальної напруги
	Загальна криміналізація суспільства
	Масове незадоволення владою

Складене авторами за [4–6; 8; 11].

Загалом надмірна нерівність доходів розглядається як негативне явище як з етичної, так і з економічної точок зору. До етичних аргументів проти нерівності відносять: підривання засад функціонування суспільства; підривання засад демократії (адже багатії можуть здійснювати непропорційно великий політичний вплив [14, с. 210], у т. ч. і на економіку і розподіл суспільних доходів).

До негативних економічних наслідків надмірної нерівності відносять: збільшення економічної нестабільності; збільшення частини населення, що занурюється у борги, щоб відповідати стандарту споживання, що постійно зростає, який диктується багатими; відповідно збільшення заборгованості домогосподарств робить економіку незахищеною від потрясінь; зниження економічного зростання через те, що створюються бар'єри на шляху соціальної мобільності [14, с. 208–213].

Отже, надмірна нерівність доходів має багато негативних соціальних і економічних наслідків. Проте майже єдиним аргументом проти рівності доходів наводять невіддалий досвід незначної нерівності доходів країн радянського простору. Відомий науковець зазначає, що незначна нерівність була лише на поверхні, проте існувала висока нерівність в інших можливостях (доступу до більш якісних іноземних товарів, можливості виїхати за кордон), яка базувалась на ідеологічній відповідності або на особистих зв'язках [14, с. 213]. Така показна рівність призвела до того, що незначна нерівність у доходах не спонукала (не мотивувала) людей працювати краще, і це стало однією з перешкод до економічного зростання.

Україна якраз і є країною вищезазначеного прикладу, де була лише видима рівність у доходах. Вітчизняний науковець Е. Лібанова зазначає, що в радянському суспільстві, попри декларовану елітарність (рівність), існувала прихована (пов'язана з наявністю еліти) і явна нерівність (зумовлена ідеологічними перевагами, що надавалися пролетаріату), а також напівкримінальна нерівність (сформована тотальним дефіцитом товарів) [7, с. 17].

Більш того, як зазначає Е. Лібанова, українське суспільство пройшло шлях від середньої нерівності (дорадянська доба), егалітарності (радянська доба) до глибоко розшарованого і навіть поляризованого суспільства (сучасність) [7, с. 18].

У звіті про людський розвиток за 2019 р. говориться про те, що традиційно існує економічна нерівність, та до неї додаються інші виміри нерівності, такі як нерівність у сфері здоров'я, освіти, збереження власної гідності, поваги до прав людини. Але оцінка нерівності має починатися з аналізу доходів і добробуту і включати його в себе [3, с. 19]. Підґрунтям, в економічному сенсі, для добробуту нації є економічне зростання, яке наразі вимірюється темпами зростання ВВП. В Україні номінальне ВВП у 2010 р. складало 136 419 млн дол. США, у 2018 р. – 130 832 млн дол. США [11], тобто за вісім років зменшилося на 4 %. Проте номінальний ВВП на душу населення за цей же період збільшився на 4 % (з 2974 дол. США до 3095 дол. США). Але у проміжку часу 2010–2018 рр. відбулося багато подій, що відобразилися на економічних показниках. Якщо порівняти номінальний ВВП на душу населення у 2013 р. (4030 дол. США) і у 2018 р. (3095 дол. США), то спостерігаємо значне зменшення – на 23 %. (рис. 1). За цей же період (2013–2018 рр.) номінальний ВВП зменшився на 28 %. Така різниця пояснюється тим, що у 2010–2018 рр. чисельність населення також знизилася. І коли б ми порахували ВВП на душу населення за роками (2010, 2013, 2018), а дільником залишили незмінну чисельність населення (тобто за показником 2010 р. – 45 865 тис. осіб), то у нас вийшло б, що ВВП на душу населення у 2010 р. склав 2974 дол., у 2013 р. – 3996 дол., у 2018 р. – 2852 дол., тобто за вісім років зменшився на 4 % (за умови незмінної чисельності населення), як і показник номінального ВВП.

У період 2014–2018 рр. спостерігається значне зростання рівня бідності, якщо за межу бідності прийняти фактичний прожитковий мінімум. І також спостерігаємо неоднозначні тенденції: зростання до 51,9 % у 2015 р. і зниження до 27,6 % у 2018 р. Спостерігаємо обернену залежність – зі зменшенням номінального ВВП на душу населення збільшується рівень бідності (рис. 1), і навпаки.

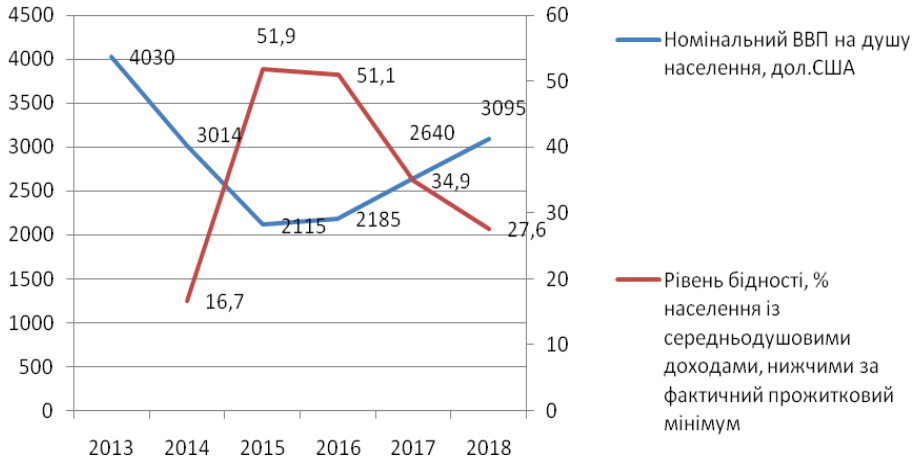


Рис. 1. Динаміка номінального ВВП на душу населення та рівня бідності у 2013–2018 рр.

Складене авторами за [2; 11]

Проте при розрахунку офіційного рівня бідності за межу бідності приймають не фактичний прожитковий мінімум (далі ФПМ), а встановлений прожитковий мінімум (далі ВПМ). Для прикладу, ВПМ у травні 2018 р. був 1700 грн, а ФПМ – 3777 грн, тобто фактичний прожитковий мінімум був більш ніж у 2 рази більше, ніж встановлений. Значний розрив між ВПМ і ФПМ відбувся у 2014 р., коли розмір ВПМ було фактично заморожено [12].

Відповідно, якщо ми поглянемо на динаміку показників бідності за критерієм ВПМ і ФПМ, ми побачимо значні розбіжності (рис. 2). Зокрема, у 2015 р. рівень бідності за ВПМ був 6,4 %, а за ФПМ – 51,9 %. У 2018 р. за обома критеріями спостерігається зниження рівня бідності.

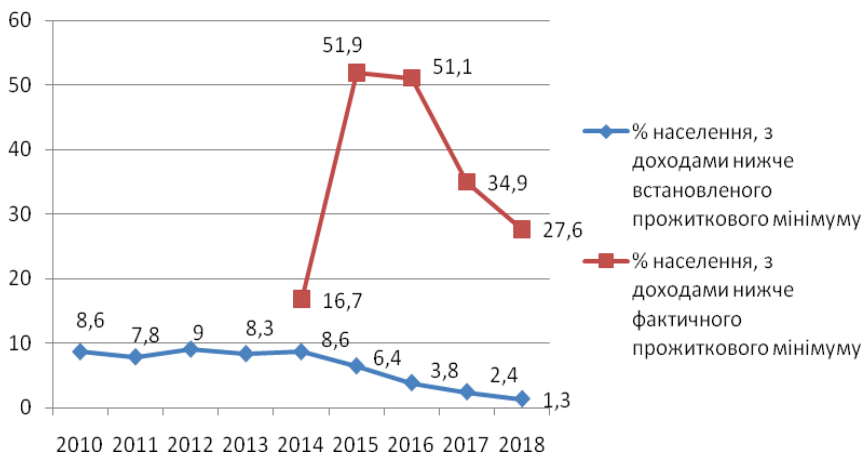


Рис. 2. Динаміка рівнів бідності у 2010–2018 рр.

Країна може мати високий середній ВВП на душу населення, проте мати і високий рівень бідності. Це залежить від того, яким чином розподіляється дохід всередині країни. Для виміру нерівності розподілу доходів використовують багато показників, найбільш відомими з яких є: децильний коефіцієнт, крива Лоренца, коефіцієнт Джині та коефіцієнт Пальми. Останній запропоновано нещодавно. Габріель Пальма помітив, що доходи середнього класу майже завжди складають половину валового національного доходу, а решта (50 %) – ділиться між найбільш багатими 10 % і найбільш бідними 40 % населення [14, с. 217]. Тому вважають, що, використовуючи коефіцієнт Пальма, можна більш точно оцінити масштаби нерівності в різних країнах.

Якщо вимірювати нерівність у нашій країні за допомогою коефіцієнта Пальми, то взагалі немає проблеми з нерівномірним розподілом доходу, оскільки Україна протягом 2010–2017 рр. очолює рейтинг країн із найменшим рівнем нерівності за цим показником (0,9) (рис. 2) [13]. Низьким є й інший офіційний показник виміру нерівності – коефіцієнт Джині (25 %). Вітчизняні дослідники також вказують на низькі офіційні показники нерівності в Україні [5; 6; 15]. Осягнути такі статистичні дані нелегко, – з одного боку, ми відчуваємо надмірну нерівність у доходах, та з іншого – за офіційними даними Україна – одна з країн із найбільш рівномірним розподілом доходів суспільством.

Вітчизняні дослідники намагаються пояснити цю розбіжність недостатньо якістю вибіркового обстежень домогосподарств [5, с. 48] та недоурахуванням неформального сектору економіки, а саме тіньових доходів [15, с. 138]. Цікавою є спроба вітчизняних дослідників (Г. Юрчик та Н. Самолюк) за допомогою авторського підходу оцінити диференціацію доходів з урахуванням їхньої тіньової компоненти, беручи за базу дослідження дані вибіркового обстеження витрат і ресурсів домогосподарств України за 2011–2015 рр. [15, с. 139]. За їхніми розрахунками, коефіцієнт Джині за скорегованими доходами на 9,1 п. більше за коефіцієнт Джині, що розрахований за загальними доходами. Також, якщо порівняти загальні доходи останньої децильної групи за загальним доходами і загальні доходи з урахуванням тіньових доходів, то частка доходів цієї групи збільшується на 3,2–4,8 % (з 20,5 до 23,7–25,3 %) [15, с. 141–142].



Рис. 3. Індекс (коефіцієнт) Пальми у 2010–2017 рр.
Складене авторами за [16; 17]

Тобто за наведеною авторами методикою не вдалося виявити значне збільшення нерівності. Проте це була спроба привернути увагу до такого фактору, що викривляє офіційну статистику, як тіньові доходи. Е. Лібанова наводить інші цифри: співвідношення середніх заробітків (легальних) 1 % найбагатших людей до середніх заробітків найбільш бідніших 50 % в Європі складає майже 12 разів, в Україні – майже 45 разів, а в Києві – понад 91 (станом на 2015 р.) [6, с.23].

Спробуймо оцінити останні тенденції. На початку 2020 р. з'явилась інформація, про рівень оплати праці у Кабінеті Міністрів України. Зокрема, середня заробітна плата в різних міністерствах в 2019 р. коливалась від 42 до 233 тис. грн [1], а зарплата у грудні 2019 р. коливалась уже від 139 тис. до 405 тис. грн [4]. Співвідношення між наведеними заробітними платами і середньою (близько 10 тис. грн) по країні становить 4,2–23,3 раза за 2019 р. і 13,9–40,5 раза у грудні 2019 р. відповідно. Для порівняння: заробітна плата міністрів у Франції в 4 рази вище за середню по країні, у Великобританії – у 5,5 разу, у Німеччині – у 5,5 у у Польщі – лише у 2-3 рази [4]. При цьому індекс Пальми вищенаведених країн вище, ніж в Україні (рис. 3) [13; 16], тобто офіційна нерівність розподілу доходів у них вища, ніж в Україні.

Аналіз останніх тенденцій в Україні засвідчив, що відбувається зростання явної (неприхованої) нерівності, передусім за рахунок збільшення доходів на найвищих посадах у державному секторі.

Більшість вітчизняних дослідників пропонують зменшувати нерівність через запровадження (відновлення) прогресивної шкали оподаткування, адже в Україні 1 % найбагатшого населення сплачує 16,7 % всіх податків з доходів населення, у той час як у США з їхнім високим рівнем нерівності ця частка населення забезпечує 36,7 % [6, с. 23]. Друга пропозиція є менш досяжною, оскільки стосується соціальних ліфтів. Наприклад, Е. Лібанова зазначає, що в Україні дієво працює лише один соціальних ліфт – участь у політичному процесі, незважаючи на надзвичайно низький рівень довіри населення до політичних партій [6, с. 23–24]. Це означає, що перейти на вищі соціальні щаблі за рівнем освіти і особистими досягненнями, кваліфікацією – неможливо. А це, у свою чергу, означає, що нинішній статус-кво цементується, бо до влади не можуть прийти люди з іншими світоглядами, а проходять тільки ті, хто готовий захищати інтересів багатіїв. У таких обставинах, як вважає Е. Лібанова, і ми підтримуємо цю думку, нижні суспільні прошарки не можуть піднятися не те що до вищих, а й навіть до середніх.

Іншим важливим інструментом зменшення нерівності є система соціального забезпечення, яка дозволяє перерозподіляти доходи між багатими і бідними. Сучасний західний науковець зазначає, що якщо взяти доходи до оподаткування й отримання соціальних виплат, то деякі європейські країни будуть мати таку ж високу нерівність, як у США (Франція, Австрія, Бельгія), або навіть вище (Німеччина, Італія). Проте після утримання податків і отримання виплат із соціального забезпечення нерівність значно зменшується [14, с. 215].

Отже, держави можуть впливати на рівень нерівності доходів, активно використовуючи систему оподаткування та системи соціального страху-

вання і соціального захисту. Навіть якщо держава обирає позицію, що вона нічого не має робити для людей, окрім захисту їхніх прав і надання рівних можливостей (ідеологія вільного ринку), то головними пропозиціями є саме надання рівних можливостей. Цього можна досягти шляхом: вирівнювання умов для дітей (шляхом покращання добробуту, освіти, медицини); розширення доступу до робочих місць (за рахунок зменшення дискримінації і присутності “еліти” в керівництві); недопущення маніпуляцій ринками багатіями [14, с. 226].

Сьогодні в Україні відбувається насадження ідей вільного ринку, а отже, й обстоюється позиція невтручання в економічне життя, наслідком чого є збільшення нерівності. На нашу думку, ця тенденція є неприйнятною і призводить до негативних соціальних наслідків – соціальної напруги, відторгнення, невдоволення, особливо на тлі збільшення масштабів бідності широких верств населення.

Для зменшення нерівності доходів в Україні пропонуємо відновити прогресивне оподаткування та збільшити соціальні стандарти, зокрема прожитковий мінімум та мінімальну заробітну плату. Базовий соціальний стандарт – прожитковий мінімум – впливає на державні соціальні гарантії та стандарти у сфері доходів населення, житлово-комунального, побутового, соціально-культурного обслуговування, охорони здоров'я та освіти, оскільки всі вони розраховуються на основі прожиткового мінімуму. На сьогодні офіційно встановлений розмір прожиткового мінімуму становить 41–49 % [12] від фактичного розміру прожиткового мінімуму, що розраховується Міністерством соціальної політики України. Унаслідок цього занижуються офіційні показники бідності (див. рис. 2). Але таке маскуванню лише прикриває реальний стан справ, і заспокоює владу. А треба навпаки – відверто визнавати проблеми, що існують, і діяти в напрямі вирішення їх.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Підсумовуючи, слід зазначити, що нерівномірність доходів має негативні економічні й соціальні наслідки, найбільш знаковими з яких є, з нашої точки зору, зростання соціальної напруги і зниження соціальної згуртованості, підірвання основ демократії та занурення значної частки населення у борги. Це, своєю чергою, стає бар'єром на шляху соціальної мобільності, викликаючи таке явище, як “інбридинг” еліти, що консервує нинішній статус-кво і знижує динамічність економіки.

За радянських часів Україна відносилась до егалітарних суспільств, де нерівності за доходами майже не було, проте існувала прихована нерівність за іншими можливостями. Сучасна Україна за офіційними показниками нерівності (коефіцієнтами Пальми та Джині) також відноситься до країн із найбільш рівномірним розподілом доходів. Проте це лише на поверхні, як і з офіційним рівнем бідності. Адже останнім часом простежується збільшення явної (неприхованої) нерівності (останні дані 2019–2020 рр. ще не увійшли до офіційної статистики). Сьогодні влада, натхненна ідеями вільного ринку, плекає нерівність (подекуди) як чесноту, розбурюючи розбіжності, що можуть стати на заваді розвитку України як реального суспільства.

Для зменшення нерівності доходів в Україні запропоновано відновити прогресивне оподаткування доходів та збільшити соціальні стандарти,

зокрема прожитковий мінімум та мінімальну заробітну плату. Вважаємо, що зменшення нерівності має починатися знизу, шляхом перерозподілу доходів на користь найменш забезпечених, збільшуючи в такий спосіб, ємність внутрішнього ринку і впевненість людей у майбутньому.

Перспективами подальших розвідок у цьому напрямі є пошук методів розрахунку реальних показників нерівності, бідності у вітчизняних реаліях.

Список використаних джерел

1. В Кабміне обнародували уровень зарплат министров: кто и сколько зарабатывает? *Практика власти*. 2020. 19 янв. URL: <https://praktika-vlasti.com.ua/22384-2> (дата звернення: 14.03.2020).
2. Диференціація життєвого рівня населення / інформація Держ. служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 28.04.2020).
3. За рамками уровня доходов и средних показателей сегодняшнего дня: неравенство в человеке развитии в XXI веке : доклад о человеческом развитии 2019. URL: http://www.hdr.undp.org/sites/default/files/hdr_2019_ru.pdf (дата звернення: 28.04.2020).
4. Зарплаты для топ-чиновников: сколько получают министры в Европе и Украине. *Экономические новости*. 2020. 16 янв. URL: https://enovosty.com/news_society/full/1601-zarplaty-dlya-top-chinovnikov-skolko-poluchayut-ministry-v-evrope-i-ukraine (дата звернення: 15.03.2020).
5. Коваль Н. В. Соціально-економічна нерівність в Україні та світі: проблеми оцінювання та шляхи їх вирішення. *Економіка та держава*. 2016. № 2. С. 46–50.
6. Лібанова Е. Надмірна соціально неприйнятна нерівність: головний виклик для українського суспільства. *Вісник Національної академії наук України*. 2017. № 5. С. 22–25. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/122442>.
7. Лібанова Е. Нерівність в українському суспільстві: витоки та сучасність. *Економіка України*. 2014. № 3 (68). С. 4–19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUK_2014_3_2 (дата звернення: 26.03.2020).
8. Лібанова Е. Нерівність за доходами в сучасній Україні. *Соціально-трудова відносина: теорія та практика*. 2014. № 2. С. 26–36. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/stvttp_2014_2_4 (дата звернення: 26.03.2020).
9. Наумова М. А. Диференціація доходів населення України: тенденції та фактори. *Науковий погляд : економіка та управління*. 2018. № 2 (60). URL : http://scientificview.umsf.in.ua/archive/2018/2_60_2018/20.pdf (дата звернення : 15.03.2020).
10. Нерівність в Україні. Масштаби та можливості впливу / за ред. Е. М. Лібанової. Київ : Ін-т демографії та соц. досліджень імені М. В. Птухи НАН України, 2012. 404 с.
11. Номинальный ВВП Украины с 2002 по 2019 гг. URL: <https://index.minfin.com.ua/economy/gdp/> (дата звернення: 28.04.2020).
12. Про Рекомендації парламентських слухань на тему: “Проблеми формування прожиткового мінімуму в Україні” : проєкт Постанови Верховної Ради України від 21.01.2020 р. № 2789 URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/DI01243A.html (дата звернення: 21.04.2020).
13. Україна очолила рейтинг країн, де розрив між багатими і бідними найменший. *Економічна правда*. 2017. 27 квіт. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2017/04/27/624325> (дата звернення: 05.03.2020).
14. Чанг Ха-Джун. Как устроена экономика / пер. с англ. Е. Ивченко. Москва : Манн, Иванов и Фербер, 2016. 304 с.
15. Юрчик Г. М., Самолюк Н. М. Оцінювання диференціації доходів населення з урахуванням їх тіньової компоненти. *Демографія та соціальна економіка*. 2016. № 3 (28). С. 133–145.
16. Income inequality. *OECD Data* : вебсайт. URL: <https://data.oecd.org/inequality/income-inequality.htm> (дата звернення: 05.03.2020).
17. World Development Indicators database. *The World Bank* : вебсайт. URL: <http://data.worldbank.org> (дата звернення: 05.03.2020).

Nadtochii A. O.,

*PhD in Public Administration, Associate Professor of Personnel Management and Labor Economics Department, KRI NAPA, Kharkiv
ORCID 0000-0001-7685-0544;*

Smahliuk A. A.,

*PhD of Economics, Associate Professor of Personnel Management and Labor Economics Department, KRI NAPA, Kharkiv
ORCID 0000-0002-8874-3719*

SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT ON THE BASIS OF OVERCOMING INEQUALITY

The views on inequality from the point of view of the theory of liberalism and egalitarianism are considered. From the standpoint of the theory of liberalism, inequality is the natural state of affairs for which each person must be responsible, because all have equal opportunities. The only thing the government is responsible for is just ensuring equal opportunities for everyone. From the standpoint of egalitarianism, inequality is not a natural phenomenon. In this case, it is the responsibility of the government to ensure to every person not only has equal opportunity but equal results too.

The causes and consequences of inequality are identified. It is stated that excessive inequality has many negative social and economic consequences. Thus, the main negative consequence of excessive income inequality is that the rich are able to make decisions in their own favor. This undermines the foundations of democracy and preserves a state of affairs when people from the lower levels of society cannot get to power; there are no social elevators. This leads to the fact that the ruling elite will not get outsiders, there will be no new ideas, and thus economic growth will decline.

The origins of inequality in Ukraine are considered. The origins of inequality in Ukraine are presented. Ukraine is a country from the post-Soviet space in which visible equality was observed, but in reality there was an inequality associated with belonging to a certain elite, primarily political, ideological.

Ukraine has inherited the hidden inequality. So today, according to the official data, inequality in Ukraine is at the minimal level. According to the Palma Ratio, Ukraine is the leader in the ranking of the most equal societies. It has been found that Ukrainian scientists explain this phenomenon with insufficient quality of sample studies (on the basis of which the inequality indicators are calculated) and the neglect of shadow incomes.

An analysis of recent trends in Ukraine has shown that inequality is rising primarily due to higher incomes in the highest positions in the public sector. In order to reduce income inequality in Ukraine, it is proposed to restore progressive income taxation and increase social standards, including the subsistence minimum and the minimum wage.

Keywords: income differentiation; inequality in income; social mobility; Income Redistribution; Palma ratio; progressive tax.

References

1. V Kabmine obnarodovali uroven zarplat ministrov: kto i skolko zarabatyvaet? (2020). *Praktika vlasti. 19 yanv.* URL: <https://praktika-vlasti.com.ua/22384-2> [In Russian].
2. Dyferentsiatsiia zhyttievoho rivnia naseleння. Informatsiia Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. (2019). URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> [In Ukrainian].
3. Za ramkami urovnya dohodov i srednih pokazatelej segodnyashnego neravenstvo v chelovekom razvitii v XXI veke: doklad o chelovecheskom razvitii. (2019). URL: http://www.hdr.undp.org/sites/default/files/hdr_2019_ru.pdf [in Russian].
4. Zarplaty dlya top-chinovnikov: skolko poluchayut ministry v Evrope i Ukraine. (2020). *Ekonomicheskie novosti. 16 yanv.* URL: https://enovosti.com/news_society/full/1601-zarplaty-dlya-top-chinovnikov-skolko-poluchayut-ministry-v-evrope-i-ukraine [in Russian].
5. Koval, N.V. (2016). Sotsialno-ekonomichna nerivnist v Ukraini ta sviti: problemy otsiniuvannia ta shliakhy yikh vyrishennia. *Ekonomika ta derzhava, 2*, 46–50 [in Ukrainian].
6. Libanova, E. (2017). Nadmirna sotsialno nepryiniatna nerivnist: holovnyi vyklyk dlia ukrainskoho suspilstva. *Visnyk Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy, 5*, 22–25. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/122442> [in Ukrainian].
7. Libanova, E. (2014). Nerivnist v ukrainskomu suspilstvi: vytoky ta suchasnist. *Ekonomika Ukrainy, 3 (68), 4–19.* URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2014_3_2 [in Ukrainian].

8. Libanova, E. (2014). Nerivnist za dokhodamy v suchasni Ukraini. Sotsialno-trudovi vidnosyny: teoriia ta praktyka, 2, 26–36. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/stvttp_2014_2_4 [in Ukrainian].
9. Naumova, M.A. (2018). Dyferentsiatsiia dokhodiv naseleння Ukrainy: tendentsii ta faktory. *Naukovyi pohliad : ekonomika ta upravlinnia*, 2 (60). URL : http://scientificview.umsf.in.ua/archive/2018/2_60_2018/20.pdf.
10. Libanovi, E.M. (Ed.) (2012). Nerivnist v Ukraini. Masshtaby ta mozhlyvosti vplyvu. Kyiv: In-t demohrafii ta sotsialnykh doslidzhen imeni M.V. Ptukhy NAN Ukrainy [in Ukrainian].
11. Nominalnyj VVP Ukrainy s 2002 po 2019 gg. (2019). URL: <https://index.minfin.com.ua/economy/gdp> [in Russian].
12. Pro Rekomendatsii parlamentskykh slukhan na temu: “Problemy formuvannia prozhytkovoho minimumu v Ukraini”: Proiekt postanovy Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 21.01.2020 r. № 2789. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/DI01243A.html [in Ukrainian].
13. Ukraina ocholyta reitynh krain, de rozryv mizh bahatymy i bidnymy naimenshyi. (2017). *Ekonomichna pravda*. 27 kvitnia. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2017/04/27/624325> [in Ukrainian].
14. Chang Ha-Dzhun. (2016). Kak ustroena ekonomika. E. Ivchenko. (Ed). Moskow: Mann, Ivanov i Ferber [In Russian].
15. Yurchyk, H.M., Samoliuk, N.M. (2016). Otsiniuvannia dyferentsiatsii dokhodiv naseleння z urakhuvanniam yikh tinovoi komponenty. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika*, 3 (28), 133–145 [in Ukrainian].
16. Income inequality. OECD Data: vebsajt. URL: <https://data.oecd.org/inequality/income-inequality.htm>.
17. World Development Indicators database. *The World Bank*: vebsajt. URL: <http://data.worldbank.org>.

Надійшла до редакції 04.05.2020 р.